

Minél uralkodóbb szerepet visz társadalmi életünkben a tudomány, a technika és a tervszerűség, annál többoldalú és erősebb hangot kap az optimizmus, amely az emberi tehetségbe s nem az Istenben való reménybe veti horgonyát. Olyan tény ez, amely mellett nem mehet el közömbösen a keresztény gondolkodó. Mi több, egyik korszerű feladatunknak éppen azt kell felismernünk, hogy amikor tőlünk telően kivesszük részünket a földi jólét munkálásából, ugyanakkor épségben megtartsuk és érvényesüléshez segítsük azokat az értékeket is, amelyek hitünk szerint Istennel függenek össze.

Vallásunk azt tanítja, hogy az ember örök boldogságra van rendelve s ezt az örök boldogságot a halál után Isten közvetlen látása hozza meg számára. Tudjuk azonban, hogy sokan, nagyon sokan nem osztják ezt a meggyőződésünket, amely Krisztus ígéretéből táplálkozik. Megtévesztő csaláteknek, önámításnak vagy egyszerűen ostobaságnak tekintik mind a túlvilágot, mind az Istennel kapcsolatos reménykedést. Am minél többen vannak és lesznek körülöttünk azok, akik ilyenképpen vélekednek, annál elmélyültebben kell vizsgálnunk a saját felelősségünket is érte. Nem tagadhatjuk például — írja *Franz X. von Hornstein* fribourgi egyetemi tanár, az *Anima* szerkesztője —, hogy hitszónokaink és teológusaink zöme még a közelmúltban is meglehetősen egyoldalúsággal óvott a tudomány és a technika keltette „illúzióktól”. Vonakodtak rányitni szemüket a szédületes távlatokra, s ez súlyos tévedés volt, mert bízni a tudományban és a technikában, amelyre a jövő világa épül, sem nem vakmerőség, sem nem irányvesztés az ember részéről. Nem áll az, hogy még oly haladott életformák is kárára válhatnak a léleknek vagy lohaszthatnák benne Isten bírásának vágyát. Helytelen úton járnak tehát — mondja Hornstein — azok a még ma is jelentkező morális és aszkétikus frások, amelyek inkább a „rigorizmust”, mint az evangéliumot szolgáltatják meg, amikor a világ „megvetését” sugallják az olvasónak. Természetes, hogy minden e földön folytonos kritikára szorul, magától értetődik, hogy soha sem-

mit sem nyilváníthatunk eszményien tökéletesnek, az azonban, hogy emiatt most már pesszimisták legyünk, nem egyeztethető össze a kereszténységgel. Az élet és a mindenség katolikus szemléletét csakis a mérsékelt optimizmus jellemezheti. A bűn megsértette az emberi természetet, de nem rontotta meg teljesen, sőt éppen egyik indítás arra, hogy az anyagi tapasztalhatóságoknak fölébe emelkedjünk. S hogy valóban fölébe emelkedhessünk, ennek kelléke és feltétele az Istenhez fűződő remény.

Szükséges mindenesetre, hogy világosan tisztázzuk: mit jelent és miben nyilvánul meg ez a remény? Hornstein szerint jelenti a bizalmat abban, hogy szemtől-szembe meg fogjuk látni Istent, megnyilvánulni pedig egész lényünk olyan alakításában fog, amely képessé tesz majdan bennünket erre. A keresztény remény tehát lényegénél fogva lelki-szellemi javakra irányul, azokra az örömökre, amelyeket a Szentháromság életében való részvétel szerezhet számunkra. Ez az élet pedig — emeli ki Hornstein — a tevékeny, a hatékony szeretet. Így azután mindjárt megérthetjük azt is, hogy miért vannak oly sokan napjainkban, akik nem osztoznak velünk együtt ebben a keresztény reményben. Mert nagyon sok, túlon túl sok a kétséges, a gyanús keresztény. „A szocializmusnak, a kommunizmusnak valóságellenességét mi azzal is magyarázhatjuk — szögezi le Hornstein —, hogy az emberek jókora hányada nem tapasztalhatta, hogy Krisztus és az egyház szereti őt. A föld megtelt igazságtalansággal és szenvedéssel, amit a keresztények részben orvosolhattak volna, ezt azonban elmulasztották, mert bár spiritualistáknak vallották magukat szép teológiai spekulációkkal, a gyakorlatban a legridegebben anyagiások voltak. Az egyetlen keresztény probléma tehát: szeretni, s nem akárhogyan, de úgy, ahogyan Krisztus szeretett.”

*

„Az amerikai orvosok új gondjai.” Így szólt nemrégiben egy nemzetközi tekintélyű lap vivőcíme, a közlemény pedig arról tájékoztatót, hogy az Egyesült Államokban egy év alatt másfél millió vényt állítottak ki „happy

pill"-re, amit „boldogító pilulának”, vagy „boldogság-pilulának” fordíthatunk. A gyógyszeriparnak ez az új terméke megszünteti a belső aggodást és a szorongásokat. Ha egy diáknak vagy színésznőnek lámpaláza van, a pilula nyomban megnyugtatja. Igaz, hogy akkor elmarad a feszültség is, amely nélkül nemigen képzelhetünk nagy teljesítményeket, de az érdekeltek immár, hála a pilulának, a bukást sem veszik tragikusan. Innen erednek azonban a pilula veszedelmei is. Értékes az orvos számára, aki meg akarja óvni a főlöszleges és ártalmas idegizgalomtól a súlyos műtetre kerülő beteget, ugyanakkor azonban kábítószer is, amellyel az ember kikapcsolhatja vagy megcsönkíthhatja személyes élményeit, főleg pedig: büntudat nélkül szökhetik meg a saját lelkiismerete elől. Enyhébb esetet említve, az autovezető például a belső közömbösség olyan állapotába juthat, amely már nem fér össze azokkal a követelményekkel, amelyeket a modern közlekedés a figyelmesség tekintetében támaszt.

A „boldogság-pilula” egyik jellegzetes tünete korunknak — állapítja meg *Werner Schöllgen* bonni egyetemi tanár, a nagyhírű teológus és szociológus, annak a tanulmányorozatnak egyik szerzője, amelyet az *Anima* tett közzé a keresztény reményről. Ahogyan Schöllgen látja a helyzetet, a modern ember igyekszik tudomást nem venni azokról a végső kérdésekről, amelyek a gondolkodókat évezredek óta nyugtalanítják, így azonban csak annál nagyobb szorongással tölti el a szenvedések és a halál elkerülhetlensége, ami nem ígér neki olyan olcsó és bizonyos „happy end”-et, mint a közkedvelt mozarabok. Jól mutatja ezt a szorongást a Nyugaton elburjánzott utopisztikus írások „klíma-változása” is. Az utópiák régebben paradicsomi, idealizált állapotokat festettek, ma ellenben a rémület és pusztulás képeit halmozzák.

Az emberek túlnyomó többsége persze a mának és a legközelebbi holnapnak él. De akkor sem szorongás nélkül — teszi hozzá Schöllgen. Mert az ember nem lehet meg vágyak és remények nélkül, ezek pedig a tudományos és technikai civilizáció idején mind gyakrabban ütköznek olyan falakba, amelyek áthághatatatlannak látszanak. Gondoljunk csak arra, hogy milyen ártatlan dolog volt hajdan a

vizsga, amelyen valakinek tudását vagy felkészültségét elbírálták. Nem az emberre, mint ilyenre, vagyis az egész személyiségre vonatkozott, csupán egy részletre: a teljesítményeire, amelyekkel szemben előre megszabták a követelményeket. Ma viszont a „teszt”-eljárásokkal korántsem a tudást, a konkrét teljesítményt, hanem magát az embert, mintilyent, a biopszichikai alkatát, a jellemét, az alapmagatartásait vizsgálják. Az Egyesült Államokban már oly messzire jutottak e téren, hogy a vezető állásban levőknek vagy az ilyen állásra jelölteknek a házasársát is nyíltan vagy titokban „tesztelésnek” vetik alá. Ha kisebb értékűnek találják a feleséget, akkor tehernek fogják fel a férj számára, s azonos szakmai rátermettség mellett azt a férjet léptetik elő, aki a feleségétől a teszt szerint több segítséget várhat. S egészen természetes, hogy már a pálya kezdetén, az első alkalmazáskor a legkülönbözőbb tesztekkel szerelik fel a személyi iratokat. Olykor még grafológusok, sőt asztrológusok is fontos, nem ritkán végzetes szerepet visznek a személyzeti főnök intézkedéseiben.

Peter *Hofstätter* professzor, az ismert szociálpszichológus, aki hét éven át tanulmányozta az Egyesült Államokban divó módszereket, arra a meglepő véleményre jutott, hogy ennek a teszt-pszichológiának sajátosan determinisztikus, reményeket megfojtó struktúrája nem más, mint a kálvinista predestináció-tan szekularizált formája. S emlékezett Hofstätter az amerikai kutatók kedvelt labirintuskísérletére is a patkányokkal, amikor a tehetségesebb példányok az elektromos ütések sorozatából tanulják meg a szeszélyes utat, amelyen át elérhetik az áhított eledelt. Szerinte ez a kísérlet tipikus arra a magatartásra, amelyet a teszt-pszichológusok az emberrel szemben tanúsítanak: „sokan vannak a hivatottak, de kevesen a választottak”. G. R. *Hocke* már könyvet is írt ezzel a címmel: „A világ mint labirintus.” Egy „myomorph” élet- és emberkép rajzolódik ki előttünk — mondja Schöllgen: az ember olyan, mint a patkány, sorsa, mint ezé a kísérleti labirintusban. Csoda-e akkor, ha aggasztóan terjed odaát a „happy pill”-ek és „tranquillizer”-ek fogyasztása?

A kereszténység viszont ma is arra

buzdít, hogy ismerjük fel a szenvedés és a halál értelmét és az emberhez il-
lő teljes értékű bátorsággal küzdjük
le mindazokat a szorongásokat, ame-
lyek egzisztenciánkkal együttjárnak.
Ahelyett tehát, hogy a mámor és a
kábulat kémiai boldogságában keres-
sük a belső nyugalmat és biztonságot,
ébredszük fel és tápláljuk magunkban
a keresztyén reményt, az Istenhez való
rendeltség és a vele való személyes
találkozás tudatát. Schöllgen is nyo-
matékosan figyelmeztet azonban arra
— akárcsak Hornstein —, hogy ez a
remény nem egyszerű, szinte fatalista
ráhagyatkozás Istenre, hanem aktív
erény, amely megmozgatja akaratum-
kat, fejleszti áldozatkészségünket, be-
levon minket a földi jólétet is szolgáló
összes tevékenységekbe. A keresztyén
reményben nincs tehát semmi giccs-
szerűség s nekünk magunknak sem
szabad tápot adnunk olyan feltétele-
zéseknek, mintha ennek a reménynek
bármí közössége lenne a mágikusan
tűzött csoda-hittel.

A modern felvilágosult embert —
írja Schöllgen — csak zavarhatja az,
ha a vallásiak körében mindent, ami
valami okból feltűnőnek mondható,
egyszersmind csodává emelünk. Az
ilyen beállítottságot, amelyben néme-
lyek a különösebb jámborság és az
„egyháziasság” megnyilvánulását lát-
ják, eltévelyedésnek kell minősít-
nünk, nem utolsó sorban azért, mert
etikai magvától fosztja meg a reményt.
Nehezíti azonban küzdelmünket a
misztikus és rajongó szekták ellenében
is, amelyek áradatként öntik el a nyu-
gati világot. „Szent józanság” és való-
di igazság-keresés legyen a mi szelle-
mi vértünk és fegyverünk.

Új teendőket ró ez a papságra is —
mutat rá a továbbiakban Schöllgen.
Nem nézhetik közömbösen papjaink
azokat a veszedelmeket, amelyekkel a
kábitószeresek, az alkohol és a nikotin
fenyegetik a lelkeket. Tisztelet azok-
nak az ír papoknak, akik mind na-
gyobb számban fogadnak absztinen-
ciát, hogy saját példaadásukkal segít-
sék leszoktatni népüket az alkoholiz-
musról. A múlt században a kávé sza-
badította meg a nőket a szesztől, ma
azonban ott tartunk, hogy a „rövid
italok” és a koktail formájában az al-
kohol ismét rabul ejti őket. Nőorvo-
sok és szülészek már régóta aggota-
lommal szemlélik a dohányzás terje-
dését is. S természetes, hogy óvniok

kell a lelkipásztoroknak a különböző
„boldogság-piluláktól” is, amelyek
úgyszólván a „pótitenség” szerepét
játsszák, amikor az ember megváltá-
sát ígéri minden szenvedéstől és bűn-
tudattól, belső töprengéstől és csaló-
dástól, mesterségesen előidézett „eufó-
ria”, jóleső álmok és hangulatok út-
ján. Moralistáink sürgős feladata len-
ne, hogy a modern követelményeknek
megfelelően bővítsék ki és teológiailag
mélyítsék el az „ebrietas”, az ittas-
ság fejezetét.

*

Minden remény feladását kétségbe-
esésnek hívjuk. Ahhoz azonban, hogy a
kétségbeesés valódi legyen, a re-
mély feladásának tudatos elhatározás-
ból kell történnie. Ezért van az, hogy
a valódi kétségbeesés a mi szemléle-
tünkben bűnnek minősül a Szentlélek
ellen, mert hiszen magában foglalja a
keresztyén remény szándékos elejté-
sét is.

Ha következetesen végiggondoljuk a
most mondottakat — mutat rá tanul-
mányában *Hermann Dobbstein* or-
ros-pszichológus —, akkor be fogjuk
látni, hogy a reménytelenség olyan
szélsőséges eseteiben, mint a búsko-
morság és az igazi depresszió, nem
beszélhetünk a szó igazi értelmében
vett kétségbeesésről. Még akkor sem,
ha ez az állapot öngyilkossággal vég-
ződik. Azokban a tudományos mun-
kákban, amelyek a komoly elmebeteg-
ségekről, tehát olyan pszichózisokról
szólnak, mint a szkizofrénia és a cyk-
lothymia, nem is találkozzunk a „két-
ségbeesés” fogalmával. Azt a valóban
búskomorságban szenvedő embert pél-
dául, aki eldobja magától az életet,
azért nem nevezhetjük „kétségbeesett-
nek”, mert hiányzott nála az elhatáro-
zás szabadsága. Betegsége beszámítha-
tatlanná tette, a remény tudatos és ön-
kéntes feladása nélkül pedig nincs két-
ségbeesés.

Ennek ellenére helyesnek kell tartan-
unk azt az álláspontot, hogy a való-
di kétségbeesés is beteges állapot.
Mert ha vitatkozhatunk is magának a
kétségbeesésnek, mint betegségnek,
meghatározásáról, az az orvos, aki a
depresszió körén kívül is észleli azt,
a kirívó esetekben hamar rá fog jönni
arra, hogy testi-lelki összeomlással ke-
rült szembe. S bizonyos, hogy a két-
ségbeesett ember pszichológiáját job-
ban megértjük, ha ismerjük ennek a

kóros állapotnak anatómiai-fiziológiai előfeltételeit.

Köztudomású, hogy a nagyagykéreg a magasabb, a különlegesebb emberi tudatfolyamatok székhelye. Jelentős mozzanat itt, hogy a nagyagykéreg fékezően hat a periférikus idegrendszerre. Így azután, ha a nagyagykéreghez vezető utak megsérülnek, élénkebbek lesznek a megfelelő testi reflexek, az utak teljes megszakadása esetén pedig szélsőségre csapnak át. Ha például a nagyagykéreg felindulás vagy idejtség, mint pszichikai hatóanyagok, a vérellátás megváltoztatásával működésében gátolják, akkor önállóulnak a vonatkozó testi reakciók. A nagyagykéreg tevékenységének hasonló zavarait figyelhetjük meg a kétségbeesés állapotában is. Feszültségek, aránytalan érzelmi érzések támadnak, ezzel együtt többnyire csökken az indító és hajtó erő, ami odáig mehet, hogy a szervezet képtelenné válik bármiféle teljesítményre, ideértve a táplálék felvételét és feldolgozását is. Aludni sem tud a beteg. Szellemi-lelki és testi törtenések szétválaszthatatlan és oszthatatlan egységgé fonódnak össze.

Vannak emberek, nem kevesen, akiknek szokásos magatartása az igazi búskomorságra emlékeztet, röviddel a betegség kitörése előtt. Ezek a „dysthym” személyiségek, akiket az orvos a pszichopathákhoz sorol. Dobbelsstein hangsúlyozza, hogy a pszichopathia fogalmát az orvosi tudomány nem köti össze az illető személy semmiféle értékelésével. Az orvos csupán megállapítja, hogy a dysthym emberek többnyire valami nyomottság, sőt kifejezett szomorúság benyomását keltyik, anélkül, hogy nyomottságuknak, illetve szomorúságuknak felismerhető okai lennének. Csendes, szerény emberek, akik nehezen küzködnek az étellel s úgy érzik, hogy minden rosszszul megy nekik. Bátorításnak, serkentésnek nincs tartós hatásuk rájuk, különösen nincs a jellegzetes esetekben. Hozzátartozóik elég gyakran szenvednek is amiatt, hogy hiányzik belőlük az életkedv s nem tudnak semminek sem vidám szívvel örvendezni, még a saját teljesítményeiknek vagy időnkénti sikereiknek sem. Sokszor megfigyelhetjük náluk a fokozott fájdékonyságot, amely többnyire a túlságos érzékenységre vezethető vissza, nemcsak a lelkiek, hanem a testiek körében is. Nem becsülik azt, amit az

élet nyújt nekik, éppen ezért azonban az ő teljesítményeiket sem fogadják mások túl sok elismeréssel, ha ők maguk mégannyira vágyakoznak is erre. Kudarcaikat viszont túlmagnak fogják fel s azok következményeit sötét színekben látják.

Kézenfekvő, hogy az ilyen emberek természetükből folyóan sokkal hamarabb esnek kétségbe, mint szerencsésebb karakterrel bíró társaik. Emellett azonban a dysthymekben különös fokban megvan a felelősségtudat. És ha jól megfontoljuk, éppen ez bizonyítja, hogy csak csökkent mértékben felelősek a kétségbeesés állapotaiért, amelyek elhatalmasodnak rajtuk. Mert hiszen aki nagyon szigorúan veszi a felelősségét, annak nagyon súlyos, a szokásos mértéket túlhaladó megterheléseket kell viselnie, hogy szakítson azokkal az elvekkel, amelyek mélyen a lényében gyökereznek. Teljességgel bizonyos tehát, hogy a dysthym alkutú emberek zöménél nem beszélhetünk az elhatározás teljes szabadságáról. Azért adják fel könnyebben a reményt, mert természetüknél fogva sokkal inkább a kedélytelenségre és csüggetettségére, mint a reménységre vannak beállítva.

Fontos azonban azt is tudnunk — jegyzi meg Dobbelsstein —, hogy a „hyperthym” személyiségek, akik nagyobb életigenlésükkel, örömrre hajló hangulattal és munkaterjesztményeik értékelésével szöges ellentétei a dysthymeknek, gyakran hasonló pszichopathikus formákat mutatnak. Éppen elegendő számukra bele ezek is a legnagyobb kétségbeesés pszichikailag nem motivált állapotaiba. A hyperthymek felelősségét is bajosan tekinthetjük teljesnek. A tudomány ezekben az esetekben is keresi a pszichológiailag érthetetlen jelenségek testi előfeltételeit.

Minden nevelő tudja, hogy a perturbáló fiatalság pszichikailag ingatag. Éppen ebben a korban nem ritkán észlelhetjük a kétségbeesés állapotait, mikor is az egyes cselekedeteknek, olykor az öngyilkosságnak, bajosan tudnók megjelölni a valóságos motívumait. Itt is pszichikai befolyásoltságokra kell gondolnunk, amelyeknek feltárásában még eléggé tapogatózunk. Dobbelsstein felhossa saját gyakorlatából egy igen tehetséges ifjú esetét, aki egyszerre csak nem tudott beleilleszkedni valóban primitívnek mond-

ható családi környezetébe. Fényes iskolai bizonyítványai alapján képzeletdús ábrándokat szőtt a jövőjéről s azt tervezte, hogy megszökik hazulról. Majd amikor rájött ennek lehetetlenségére, öngyilkosságot kísérelt meg. Több adag altatószert vett be, de sikerült megmenteni. Gyakoribb persze az ellenkezője, amikor a rossz bizonyítvány és a szülőktől való félelem készíti a fiatalokat a kétségbeesés cselekedeteire. A felelősség megítélésénél azonban mindig nagyon elővigyázatosnak kell lennünk. A mai pedagógia, amely behatóan foglalkozik a serdülők fejlődési menetével, felismerte már jelenségein keresztül a fizikum gyorsult fejlődését, amely kihát a lelki-szellemi területre is. H. A. Schmitz mondja: „Meg kell állapítanunk, hogy gyakran az értelmileg jól felkészült és jól iskolázott fiatalok is tehetetlenek azokkal a beállítottságokkal és magatartásokkal szemben, amelyeket egy meghatározott fejlődési fázisba való tartozásuk hoz magával. Ami pedig a gyorsult fejlődésűeket illeti, ezeket sokkal erősebben alakítja fázisuk, mint a normális fiatalokat. Nem tudják úgy kormányozni magukat, ahogyan szeretnék, s ez azután túlságosan merevvé és zárkóztatóvá teszi őket. Hirtelen fázisváltozásnál könnyen elveszítik a talajt a lábuk alól, ami lelki zürzavarban és teljes iránytalanságban nyilatkozik meg... Véres cselekményeknek és kalandorgoknak, amelyeket fiatalok látszólag ok nélkül követnek el, nem egyszer ez is a magyarázatuk.”

Ami érvényes a testi fejlődés idején, bizonyos mértékben áll a visszafejlődés éveire is. Nők például a „menses” idején, terhesség alatt s különösen a változásokor heves hangulati hullámzásoknak vannak kitéve. Gyakran előfordul, hogy a pszichikai stabilitásnak ebben az állapotában pontatlanul vagy tévesen értékelik benyomásaikat. Belső feszültségek keletkeznek bennük, amelyek könnyen vezetnek megdöbbentő cselekedetekre. Lélektanilag a kép, amely szemünk elé tárul, gyakran a kétségbeesésé, de mindig fel kell vetnünk a kérdést, hogy mennyiben játszottak bele a pszichikai folyamatokba a testi, különösen a belső kiválasztású mirigyrendszeren alapuló történések. Más formákban, de lényegileg ugyanez vonatkozik a férfi nemre is.

Testi romlási folyamatok, főleg amelyek a központi idegrendszerben mennek végbe, egyszeriben és teljesen megváltoztathatják az embert. Különösen megfigyelhető ez a homlokagy körzetében megindult degeneratív folyamatoknál. Ilyenkor is észlelhetünk állapotokat, amelyeket az orvosilag nem képzett megfigyelő könnyen a kétségbeesés rovására ír. Holott a valóság az, hogy a döntés szabadsága többé-kevésbé megszűnt náluk, éppen a szervi sérülés nyomán. Olykor azonban a gyakorlott orvosnak sem könnyű hű képet alkotnia mindezekről az összefüggésekről.

„A szeretetre való törekvés hibás formái” című könyvében W. Heinen kifejti, hogy a kétségbeesés a három lehetséges viszony alapján környékezheti meg az embert. Szerinte ez a három viszony önmagunkhoz és önünkhöz, embertársainkhoz, továbbá Istenhez kapcsol bennünket. Dobbelstein egyetért ezzel a nézettel. Mert — úgymond —, ha a legtöbbször nem is beszélhetünk igazi kétségbeesésről, ami a reményről való önkéntes lemondást foglalja magában, bizonyos, hogy a kétségbeesésnek akár az igazi, akár a látszólagos változatai zavart okoznak vagy jeleznek az ember mindhárom lehetséges viszonyában.

Állatokon, főleg patkányokon végzett kísérletekből kitétnünk, hogy a vadonból befogott állat gyorsan elpusztul, ha megfosztják biztonságérzetétől s úgy állítják szembe egy idegenné vált környezettel. Patkánynak például levágták a szakállszőreit, amelyek tapintó érzékét szolgálják. Sokk-szerű halál következett be, ha az egyébként kitűnően úszó állatot vízbe dobták vagy akár csak kézbe vették. Magyarázat rá, hogy megbomlott a szimpatikus és a paraszimpatikus idegrendszer egyensúlya. Így érthetjük meg azt is, hogy primitív emberek, akikre átkot mondott a varázsló s akiknek el kellett hagyniok a törzset, emiatt való kétségbeesésükben röviddel rá valóban meghaltak. Ez is mutatja, hogy még a normális egyén is mennyire függ az embertársaihoz való viszonyától. Tudjuk azonban azt is, hogy a társas kötöttségek kedvezhetnek olykor az ember egyébként visszatartott ösztönösségének is. Így például tömegben az ember könnyen ragadtatja magát felelőtlen cselekedetekre. Ha pedig minden alap nélkül is pánik-

hangulatok válnak urrá a csoportban, egyeseknél ez a kétségbeesés lappangó állapotát idézheti elő, ami kezdetben a felfokozott élnívagyásban kereshet kompenzálást. Az élvezeti cikkek, különösen a kábítószeres fogyasztásnak hirtelen emelkedése mögött sokszor húzódik meg ez az indító ok.

Az efféle tendenciák sem érvényesülnek azonban — hangoztatja Dobbelsstein —, ha az egyén megtanulja, hogy értelmét használva szabadon és felelőssége tudatában határozzon. Az erre hivatottak egyik fontos feladata tehát, hogy erre a szabadságra neveljék az embert. Ezzel védjük meg őt attól a veszélytől is, hogy engedjen a saját énje mértéktelen követeléseinek.

Az embernek a külvilághoz, az embertársakhoz való viszonyában sűrűn tapasztaljuk, hogy az egyéni akarat nincs igazi összhangban a mindenkori kötelességekkel. S ez talán a legmélyebb forrása a neurótikus magatartásnak — állapítja meg Dobbelsstein. Hogy napjainkban a neurózisok terjednek és a legjelentősebb emberi szenvedések okozói, eléggé közismert. Azok lesznek neurótikusok, akik csatlódtak hajlamaik kielégíthetőségében, ösztöntörekvéseik teljesedésében. Akár jellemyengességéből, akár egészen csekély organikus sérülés folyamánként, akár a meg nem felelő nevelés nyomán a neurótikusok később már szinte belemenekülnek betegségükbe. Nagyon sokszor azért, hogy kétségbe ne essenek. A neurózis így védelemmé válhatik az igazi kétségbeesés ellen, pszichogén reakcióként szolgálhat, amelynek az alany szempontjából teljesen megvan az értelme. Am még a neurótikus vagy neurózisra hajló ember sem fog kétségbeesni akkor — jelenti ki Dobbelsstein —, ha elegendő vallásos hittel bír, mert ha él benne a hit, akkor jobban tudja megítélni a

viszonyát önmagához, embertársaihoz és Istenhez. Szépen mondja W. Heinen: „Minden ember oda van rendelve a teremtésben adott értékekhez. A létrend egyben értékrend is. Meglátani a létértékeknek ezt a hierarchiáját s azokat Isten dicsőítésének szolgálatába állítani, ugyanannyi, mint a saját személyes erőinket és tehetségeinket a teremtés rendjének értelmében kibontakozásra vinni.”

Előfeltétele azonban ennek a megnyugvó magatartásnak megint csak a remény, a bizalom Istenben — szögezi le Dobbelsstein. Enélkül még az is nehéz az orvosnak, hogy legalább egészségileg talpra állítsa a kétségbeesettet, nem is beszélve az igazi vigasztalódásról. Az igazság ugyanis az, hogy a hitetlen ember mindig kénytelen szenvedéseinek okaát kérdezni, a hívő viszont megtalálja enyhülését, ha szenvedéseinek értelmét kérdezi. Mit felelhet az orvos az édesanyának, aki kétségbeesetten szólítgatja imént elhunyt ártatlan gyermekét? Mivel nyugtassa meg a fiatalembert, akinek könnyű rosszulléte mögött előrehaladott rákdaganatot fedezett fel? Az orvos itt bizonytalannal tehetetlen, itt már csak a pap segíthet, feltéve, hogy hívő a beteg.

Hosszú orvosi gyakorlatra támaszkodva, meggyőződéssel állíthatja — fejezi be Dobbelsstein —, hogy a kétségbeesés sohasem törhet rá azokra, akik Istent helyezik életük középpontjába. Aki hisz Istenben, annak könyörületességében és a Fiú keresztthalála által szerzett megváltásban, az nem fogja kínozni magát szenvedéseinek „miért”-jével, hanem Istenre hagyja a megfajtást. A hívő ember számára a kétségbeesés pszichológiája is csupán tudományos, lelkipásztori vagy emberbaráti feladat, de nem olyan probléma, amelytől neki magának is félnie kellene.